

Dihen Mihály¹

A magyar polgári hírszerzés előtt álló kihívások a 21. század elején

Challenges Facing the Hungarian Civilian Intelligence at the Beginning of the 21st Century

A hírszerzés és az intelligencia kapcsolata közvetlen. A hírszerzés magas szintű, dinamikus megismerési és elemzési folyamat, döntéstámogatási funkció. Definiálása a komplexitás miatt nehéz, de lényegi attribútumai azonosíthatóak. A hírszerzés a politikai hatalom nyitottsága esetén termelhet hozzáadott értéket. A hírszerzés nemzetközi „proliferciója”, a nyilvánosság átalakulása nem szűkíti be a szolgálat mozgásterét. A politikai döntéshozatalnak a jövőben is szüksége lesz hírszerzési támogatásra. A hírszerzés számára a siker kulcsa a változó helyzet állandó elemzése, a tanulás, a szervezeti, technológiai, informatikai adaptáció, ezek segítségével a nemzeti érdekek érvényesítését szolgáló lehetőségek detektálása.

Kulcsszavak: hírszerzés, megismerés, döntéshozatal, kihívások, adaptáció

There is a direct link between human intelligence and intelligence services. Intelligence is a high level dynamic knowing process, a decision-making support function. For its complexity, it is difficult to define, but its major attributes can be grasped. With openness of the political power, intelligence can produce added value. International “proliferation” of intelligence, the changing publicity do not narrow the leeway of services. Political decision-making will need intel-support in the future, too. For the intelligence service, the key to success resides in continuous observation of the changing environment, learning, organisational and information technology adaptation and identification of opportunities of serving national interests.

Keywords: intelligence, knowing process, decision-making, challenges, adaptation

¹ Dihen Mihály, külpolitikai szakértő.

Hírszerzés – intelligencia

Az angolban az intelligenciára és a hírszerzésre is használt „intelligence” szó rövid definíciói: A) pszichológia: „képeség tudás és szakértelem megszerzésére és alkalmazására”; B) hírszerzés: „politikai és katonai szempontból hasznos titkos információ gyűjtése”. Elfogadott a hírszerző információt is *intelligence* szóval említeni.² Az „intelligence” fogalom ma áthatja az angolszász országok, a NATO- és EU-tagországok hírszerzési közösségeit és a szervezetek tagországainak egyeztető fórumait, és az ENSZ nemzetközi békefenntartó tevékenysége mögé szervezett, nem nemzeti karakterű hírszerző támogatást is.³ A NATO-tagországok polgári és katonai hírszerző/biztonsági közösségét átalakító reformban az „intelligence enterprise” is támogatást kapott. A németben a hírszerzés „állami szervezet, amely politikai, katonai, gazdasági és tudományos területen fedett információkat gyűjt, értékkel, ha ezek az ország külső és belső biztonsága szempontjából jelentőséggel bírnak”.⁴ Előtérben az információ, a szolgálat megnevezésében a hír (*Nachricht*) szó áll, adatra, információra utalással más nyelvekben is találkozunk.

Az Információs Hivatal önképe közel áll az angol gondolati síkhoz: a hírszerző munka „intelligens szolgáltatás”, meghatározott céllal, képességekkel tudás titkos úton történő megszerzése, és a döntéshozatal számára használhatóvá tétele. Az utóbbi években szakírók a hírszerzés definiálásakor a hírszerző munka titkos jellegéből, illetve ennek társadalmi elfogadottságából indulnak ki.⁵ A hírszerzés „testületi képesség, ami időben képes jelezni változásokat, melyekkel foglalkozni kell, magában foglal előretekintést és betekintést, hogy azonosíthatóak legyenek közelgő pozitív, lehetőséget jelentő és negatív, fenyegetést jelentő változások”.⁶ Más szerzők szerint a hírszerzés a szervezet és folyamat, lényege a produktum, a hírszerző jelentés.⁷

A magyar szakirodalomban találunk igényt a hírszerzés meghatározására, amit terheli a törvényben megfogalmazott szerepek alapján indokolatlan, de letisztuló verseny a polgári és a katonai szolgálatok között.⁸ Fellelhetők a nemzetközi tendenciákat követő kísérletek: „a hírszerzés az állam egyik funkciója, melyet az állami érdekek érvényre juttatása és védelme érdekében kizárólag erre a célra létrehozott, közvetlen kormányzati irányítással működtetett szervezetek végeznek nyílt és titkos információk megszerzésével”.⁹ Ez sem teljes, rövid meghatározásba a célrendszer, a feladatmeghatározás, a végrehajtás és a jelentés komplexitása nem sűrítethető össze.¹⁰

A CIA belső fórumain számos kísérlet zajlott definíciók megalkotására. Az 1947-es nemzetbiztonsági törvénytől kezdve a jogalkotók és az akadémiai kör kísérleteinek halmazát átvizsgálva megállapították, hogy a meghatározás függ a személy társadalmi

² www.lexico.com/en/definition/intelligence (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

³ DURIEUX 2008, 256.

⁴ www.wortbedeutung.info/Nachrichtendienst/ (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

⁵ LOWENTHAL 2017, 27.

⁶ BREAKSPEARS 2012, 678–693.

⁷ JENSEN–MCLEARTH–GRAVES 2017, 20.

⁸ REGÉNYI 2019, 179.

⁹ IZSA 2009, 72.

¹⁰ BÉRES 2014a, 118.

munkamegosztásban elfoglalt helyétől, előéletétől, érdekeitől.¹¹ A hírszerző jelentés definiálására igény a döntéshozótól nem jelenik meg, fontos, hogy újat adva, vagy meglévő ismereteket megerősítve támogassa a döntéshozatalt. A hírszerzés érdekelt abban, hogy termékét megkülönböztesse más forrásoktól. A hírszerző információ meghatározásának egy változata: „[E]gy ország nemzetbiztonsági érdekei megvédését vagy érvényesülésének előmozdítását szolgáló, [...] döntéshozatalhoz szükséges [...] külföldről származó védett információ, amelyet titkos eszközökkel úgy szereznek meg, és titkos csatornákon úgy juttatnak felhasználási helyére, hogy arról az információ eredeti birtokosa nem, vagy csak későn szerez tudomást.”¹²

A hírszerzés a döntéshozatal támogatásának titkos eszköze, lényege a leplezett módon megszerzett ismeret, amely a felhasználó számára döntési előnyt biztosít.¹³ A hírszerző információ tükrözi a döntéshozatali rendszer, a szolgálat kultúráját, irányultságát, polgári vagy katonai jellegét; ismertetőjegyei a titkosság, teljesség, időszerűség, ellenőrzöttség, relevancia, hozzáadott érték. Ezek a szolgálatok, így az Információs Hivatal nem minden jelentésében érvényesülnek egyszerre. A szakirodalom a döntéshozatalt nem szűkíti le a legmagasabb politikai szintekre, a hírszerző jelentés fogyasztói eltérések lehetnek békeidőben, válság előtti, alatti, illetve az azt követő időszakokban.¹⁴ Az amerikai hírszerző közösség hat,¹⁵ több európai hírszerző szolgálat öt,¹⁶ az Információs Hivatal négy fázisban bonyolítja le az úgynevezett hírszerzési ciklust. Közös elemek a feladatbefogadása, a titkos adatgyűjtés, a feldolgozás/értékelés, a célba juttatás, a politikai döntéshozatal, az érdekérvényesítés támogatása.

A legtömörebb találó kísérlet „a hírszerzés titkos állami tevékenység külföldi entitások megértésére és befolyásolására”. Az Információs Hivatal első főigazgatója az 1990-es évek elején az SZVR vezetőjétől a magyar irányú orosz hírszerzőmunka okáról feltett kérdésre hasonló választ kapott: „[S]zeretnénk ismerni, érteni Magyarországot, hogy azt hasznosítani tudjuk a kétoldalú kapcsolatokban.”¹⁷

A hírszerzés célja

Az egyes országok nemzetbiztonsági struktúráiban tükröződik az országok stratégiai helyzete, világpolitikai szerepe, a külpolitikai elkötelezettség, a konkrét nemzetbiztonsági veszélyeztetettség és az érdekérvényesítés lehetősége.¹⁸ A hírszerzést érintő bizonytalanság fő színtere harminc éve Kelet-Európa volt. A nyugati szolgálatok jelenlétük, ügynökségük, befolyásoló munkájuk és a széles körű elemzés ellenére sem tudták megjósolni a gorbacsovi nyitás kelet-európai hatásait, a rendszerváltások várható kiterjedését. A kapacitása felét a szovjet blokk elleni hírszerzésre fordító Egyesült Államok hírszerző közössége, és a nyugati szolgálatok pár év alatt szembesültek azzal,

¹¹ WARNER 2007.

¹² HADAS 2003, 9.

¹³ LOWENTHAL 2017, 114.

¹⁴ HARRIS 2014.

¹⁵ JENSEN–MCLEARTH–GRAVES 2017, 187.

¹⁶ BÉRES 2014a, 120.

¹⁷ Dr. Kocsis Kálmán visszaemlékezése.

¹⁸ DEZSŐ–HAJAS 2000, 306.

hogya a döntéshozatalhoz szükséges rejtett és nyíltan elérhető ismeretek 80–20%-os aránya megfordult. Több nyugati országban vezető kormányzati körökben is felerősödött a polemizálás a hírszerző szolgálatok költségvetése csökkentéséről.¹⁹

Az angolszász politikai elit a „peace dividend” szlogenrel, a hidegháború utáni tartós béke reményét propagálta. A „guns or butter” populista álvita a védelmi, nemzetbiztonsági költségek csökkentése árán a társadalom számára vonzóbb kiadások reményét vetítette előre, de a valós pénzügyi mozgástérről intenzív nyilvános vita folyt.²⁰ Fukuyama ekkor fogalmazta meg tézisét az emberi társadalmi fejlődési folyamat végéről. Az amerikai hírszerző közösség tíz év alatt dollár tízmilliárdokat veszített, le kellett mondania a posztok egynegyedéről, és a kritikus szint alá csökkentek a CIA analitikai és humán forrás szervezőképességei.²¹

Oroszország kezdeti bizonytalanságai, a Jugoszlávia felbomlását követő háborúk, a nyersanyagforrásokhoz való hozzáférés terén kiéleződött nemzetközi érdekütközés, Kína felemelkedése miatt a fejlett demokratikus országok vezetői még nem láttak indokot a hírszerzési kapacitások megtartására. A költségcsökkenést a New York-i merényletek törték meg. Az amerikai kormányzat ciklikus kiigazításokkal több év alatt radikálisan emelte a hírszerzési forrásokat. A hírszerzés szerepét övező vitában ekkor ismét felerősödött a váratlansági tényezők előrejelzésére, megelőzésére vonatkozó igény.²² Az iraki nukleáris kapacitások túlbecslésével, majd az al-Káida kapacitásainak alábecslésével, rossz cselekvési út követésével, az elemző kapacitások hiányán és a politikai döntéshozatallal nem megfelelő együttműködésen alapuló súlyos hibák következtek.

A brit iskola a hírszerzés alanyaként az „ellenséget” jelölte meg. Az ellenségkép a nemzetközi politikában ritkul, azt csak indokolt esetben használják, és egyre kevésbé állami szereplőkkel kapcsolatban. A polgári szolgálatok ellenségnek a demokratikus közrenddel szembeni biztonságot fenyegető nem állami szereplőket, terror- és bűnszervezeteket, a kibertérben megjelenő, destabilizációt okozó csoportokat tekintik. Az ellenségkép a nyugati demokratikus országok polgári szolgálatai által egymás irányában végzett hírszerző munka során sem érvényesülhet. Az Egyesült Államok által dominált szövetségi rendszerben egymás ellen végzett hírszerző tevékenység megítélése összetett, annak felfedése súlyos büntetőjogi következményekkel járhat. Az egymással szemben végzett hírszerző munkát a szolgálatok tényként kezelik, két oka a nemzeti érdekérvényesítés ütköztetése és azzal szoros összefüggésben a nemzetközi gazdasági/technológiai verseny.²³

A nemzetközi kapcsolatokban kialakult a politikai egyeztetések rendszere, hazánk a külkapcsolatokat átható nemzetközi szervezetek tagjává vált, ez a hírszerzési feladatok megfogalmazásában is megjelenik. A „célterület”, „célobjektum”, „cél-személy” meghatározás valósabb képet ad, mert ezek tükrözik a polgári hírszerző munka a hidegháború vége után kialakult új szemléletét. A magyar polgári hírszerzés a rendszerváltás óta a hírszerző munka célpontjaként ellenérdekelte feleket és az országot

¹⁹ LOWENTHAL 2017, 43.

²⁰ FERGUSON 2003.

²¹ https://fas.org/irp/congress/2002_hr/101702tenet.html (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

²² LOWENTHAL 2017, 59.

²³ MURPHY 2015.

biztonságára, nemzeti érdekeire kockázatokat jelentő eseményeket, folyamatokat jelöl meg. A védelmi, ellenérdekelte titkosszolgálatokkal szembeni munka során az ellenérdekeltség lényegének és a magyar érdekeket sértő munka részleteinek feltárása a cél. Ezt ellentmondásossá teszi, hogy a feltárandó tevékenységet olyan szolgálatok végezhetik, amelyekkel partnerszolgálati kapcsolatok élnek.

Az „ellenségkép” az utóbbi években a hírszerzés hibáit elemző tudományos körben merül fel alkalmanként. A „külső ellenség” azokra a szolgálatokra vonatkozik, amelyek alá akarják ásni egy ország demokratikus rendjét, az „ártatlan ellenség” a szervezet működésében lévő visszásságok, az „együtt élő ellenség” pedig az emberi természetben, a szervezet alkalmazkodó képességeiben rejlő akadályok halmaza.²⁴

A politikai döntéshozatal és a hírszerzés viszonya

A politikai döntéshozatal és a hírszerzés nem átjárható területek. A politika hat a hírszerzésre, célokat határoz meg, ehhez forrásokat, infrastruktúrát, törvényeket, felügyeletet rendel, beszámolókat kér, de csak törvényességi aggályok esetén kér részletes betekintést a működésbe. A hírszerzés nem a politikai döntéshozatal része, bár a titkos úton szerzett és szakértelmével elemzett információkkal orientálhatja a politikai döntéshozatalt. A politika nem mondja meg, hogy egy információs igényre milyen választ vár, a hírszerzés nem jelezheti, hogy a politikától milyen döntés meghozatalát várja, vagy hogy milyen témában fogalmazzon meg igényt.²⁵

A szakirodalom kimutatja a döntéshozatal és a hírszerző szolgálatok közötti személyes kapcsolatok relevanciáját. A vezető személyiségeinek affinitása a hírszerzés által kitermelt értékekkel szemben módosíthatja a szolgálatoknak a döntéshozatali támogatásban játszott szerepét. A CIA elemző tevékenységének atyjaként ismert Sherman Kent irányelveket fogalmazott meg a hírszerző jelentéseket készítő, és az elnököket szóban tájékoztató elemzők számára, ezek közül több ma is releváns. Közöttük szerepel a döntéshozó igényeire való összpontosítás, a szemben álló politikai felek közötti állásfoglalás elkerülése, az intellektuális fegyelem, az analitikai előítélet tudatos elkerülésének szükségessége.²⁶ Hasonló elvek irányadók a magyar polgári hírszerzés jelentő/tájékoztató munkájában is. Ismertek az esetek, amikor a szolgálatok vezetésében korábban szerepet játszó személyiségek kerültek politikai vezetői pozícióba. G. W. Bush CIA igazgatói tapasztalatait elnökként politikai ambícióinak támogatására is használta.²⁷ Putyin talán azért is, mert a KGB struktúráját nem vezetői posztból szemlélte, kezdeményezője lett az orosz szolgálatok széles körű átalakításának.

Nagy jelentőségű, hogy a politika milyen személyiséget választ a szolgálat vezetőjének. Egyes vezetők kinevezése demonstratív, a nemzetközi környezetnek is szóló üzenet. Ilyen volt a korábban nemzetközi tekintélyt szerzett Primakov kinevezése a KGB elnökhelyettesének, majd az SZVR élére. A döntéshozatal bizalmi elemei a politika

²⁴ DUJMOVIC 2007.

²⁵ LOWENTHAL 2017, 32.

²⁶ KENT 1949.

²⁷ www.businessinsider.com/george-w-bush-has-the-most-edited-wikipedia-page-of-all-time-2015-8 (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

és a hírszerzés kapcsolatában fokozott jelentőséggel bír. Nemzetközi tapasztalatok is azt mutatják, hogy a politika hírszerzéssel szembeni bizalmatlansága rossz munkalétkör kialakulásához vezethet. A szolgálat politikai irányításának, felügyeletének, az igények megfogalmazásának módja meghatározza a hírszerzés teljesítőképességét, munkamorálját. Az Egyesült Államokban a diplomáciai és a titkosszolgálati irányításban betöltött elnöki szerep éles reakciókat vált ki a leváltott vezetők részéről.²⁸

A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok politikai felügyelete az elmúlt harminc évben vegyes képet mutat. A rendszerváltás utáni helyzetben a titkosszolgálatokkal kapcsolatban az Antall-kormánynak két kiemelt kihívással kellett szembenéznie. Az első az volt, hogy a szolgálatok demokratikus ellenőrzését össze lehessen hangolni az eredményességgel, a második pedig az, hogy igazítani kellett a tevékenységet a megváltozott nemzetközi helyzethez – hidegháború eltűnése, de szomszédságunkban fegyveres konfliktusok kialakulásának veszélye –, a magyar külpolitikai orientáció és a célok újrafogalmazásához.²⁹ Ezzel a kihívással nem sikerült maradéktalanul megküzdni. Az Információs Hivatal létrejötte óta jelentős energiákat fordít arra, hogy a politikai döntéshozatal a szolgálattal kapcsolatos döntések meghozatala során a szükséges tájékozottsággal rendelkezzen. Az irányító, felügyelő tárcák, személyiségek többszöri váltása hatott a szolgálat teljesítményére.³⁰

A rendszerváltás óta nem sikerült megnyugtatóan rendezni a kormányzervek közötti szinergia szintjét. A politikai döntéshozatalhoz szükséges kormányzati horizontális és vertikális információáramlás minősége befolyásolja a hírszerzés teljesítményét. Az csak akkor közelíthet az optimálishoz, ha a hírszerzést felügyelő, irányító politika tisztában van a szolgálat képességeivel és részese a tervezés, a fejlesztés folyamatának,³¹ partnerei tudomásul veszik a hírszerzés konspirációs kötelezettségeit, de saját adataikat az indokolt mértékig megismerhetővé teszik az összevetés, a redundanciák elkerülése érdekében.

Az Információs Hivatal tevékenysége

A szolgálat befogadja a kormány illetékes tagjaitól, a miniszterelnöktől és az irányító/felügyelő minisztertől, államtitkártól vagy az általuk kijelölt személytől az átfogó, időszakszerű vagy aktuális hírigényeket. Ezekre a szolgálat kapacitásainak működtetésével vagy újak fejlesztésével reagál. Megtervezi az információszerző munkát, megfogalmazza a szükséges szakmai koncepciókat, javaslatokat, lebonyolítja a nemzetbiztonsági törvényben a titkos eszközök használatához rendelt engedélyeztetési eljárásokat, majd végrehajtja a műveleti lépéseket.

Ezt követi a nyílt és titkos módszerek segítségével birtokába került ismeretek feldolgozása, elemzése, összevetése a hírigénnyel, a már meglévő ismeretekkel, kiegészítés, pontosítás kérése, amit követ a fogyasztónak történő átadás. A nemzetközi szakirodalom olykor megjelöli a visszajelzési fázist is, ebben a hírszerzés mérlegeli,

²⁸ BURNS 2019.

²⁹ KURTÁN 2009.

³⁰ KURTÁN 2009.

³¹ WILDER 2011, 23.

hogy az igénynek megfelelő információt továbbította-e, a döntéshozó kifejezett-e arról véleményt, kért-e kiegészítést.³² Az egymást követő fázisok merev elhatárolása téves következtetések levonására ad lehetőséget mind a hírszerzés működéséről, mind a döntéshozatallal fenntartott kapcsolatáról. Az elemző nem fogalmaz meg kérést az információ megszerzésének módjáról, a végrehajtó pedig már egy átfogó igény alapján is képes irányítottan forrást keresni. A szolgálat működése szempontjából az a kedvező, ha a fázisok közel párhuzamosan működnek, a politika és a hírszerzés kapcsolatában a tájékoztató és támogató funkciók érvényesülnek.³³

A hírszerző szolgálat alaptevékenysége, hogy megteremti a munka feltételeit, magas szinten működteti a szervezetet. Ebbe beletartozik a személyi és pénzügyi források körültekintő tervezése, azok kormányzat előtti indokolása, megfelelő érvrendszer felépítése, a hazai kormányzati intézményrendszerrel fenntartott kapcsolatok fejlesztése, a szükséges igazgatási, jogi, személyügyi, képzési feladatok ellátása, a hazai társszolgálati és külföldi partnerszolgálati kapcsolati rendszer működtetése. Ezzel a tevékenységi körrel biztosítja a folyamatos rendelkezésre állást, a „bevetettség” kormány által megkívánt színvonalát. A hírszerzés tudományos igényű, szűk vagy széles körű egyeztetésekkel, konferenciákkal, vitafórumok szervezésével is támogatja a döntéshozatalt.

Számos ország jelentős hírszerzési kapacitásokat, magyar szempontból is példaértékű megoldásokat épített ki. A nemzetközi szakmai közvélemény az Egyesült Államok hírszerző közössége struktúráját tekinti a vizsgálatra legalkalmasabbnak. Az amerikai rendszer világhatalmi ambíciókhoz igazodik, a szolgálatok olyan sokaságát fogja át, hogy az viszonyítási alapot csak korlátokkal képez más országok számára. Ebben a nagy létszámmal, forrásbőséggel, egyedülálló technológiai háttérrel működő közösségben olyan hírszerzési szakágak alakultak ki, amelyek modellértékűek, számos ország saját kapacitásait is ezen iskola szerint határozza meg.

A hivatal humán művelési tevékenysége (HUMINT) keretében, titkos és bizalmas információk megszerzése érdekében humán forrásokat létesít külföldön, illetve külföldi irányultsággal belföldön. Felkutatja, és az együttműködésre megnyeri azon személyeket, akik a védett külföldi információk megszerzéséhez már meglévő vagy kialakítható lehetőségekkel rendelkeznek. A források köre az alkalmi adatszolgáltatóktól a szervezetszerű, titkos együttműködésig terjed.³⁴ Ez a szakág a szolgálat meghatározó információforrása, de több nehézséggel is szembesül. A humán együttműködői kör szervezése időigényes, esetenként nem tarthat lépést a politikai igényekkel, a politikai döntési ciklusok lerövidülésével. A hírszerző szolgálatok nagy része szembesül azzal a problémával, hogy HUMINT fejlődésének alkalmazkodnia kell a fiatalabb, rendszeres információtechnológia-fogyasztó generációk megváltozott, „multi-tasking” képességeihez.³⁵

A technikai hírszerzés (SIGINT) magában foglalja a távközlési csatornák és adatátviteli hálózatok, az informatikai és kommunikációs eszközök műszaki és informatikai

³² JENSEN–MCERLEATH–GRAVES 2017, 187.

³³ HULNICK 2006.

³⁴ www.mkih.hu (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

³⁵ SANO 2015, 77.

támadásával megvalósuló információszerezést.³⁶ Ezzel a gyakorlatban több nagyobb kapacitású szolgálattól eltérően egyesíti a SIGINT és TECHINT ágakat.

A nyílt forrású hírszerzés (OSINT) nyilvánosan hozzáférhető és legális eszközökkel megszerezhető információk megszerzése. Forrásai az elektronikus média, az írott sajtó, az internetes oldalak, az ingyenes és kereskedelmi adatbázisok. A szisztematikus gyűjtés és feldolgozás révén hírszerzési szempontból releváns információk keletkeznek.³⁷ A magyar szakirodalom a szakág elemzésekor ritkán idézi, hogy „a nemzetbiztonsági szolgálatok a titkos információgyűjtés speciális eszközeit és módszereit csak akkor használhatják, ha a törvényben meghatározott feladatok ellátásához szükséges adatok más módon nem szerezhetők meg”.³⁸ Az OSINT erősödő, az időben és technikai eszközökkel egyre kevésbé követhető mennyiség bővülése mellett számos kérdés, így átláthatóság, az adatszerezés mélysége, a legális keretek megtartása merülnek fel.³⁹

Ha a saját kapacitások nem elegendőek, kölcsönös készség esetén a szolgálat információcserét folytat hazai társ- és külföldi partnerszolgálatokkal, megfelelő feltételek – alapvető a politikai döntéshozatal támogatása – mellett közösen fedett műveleteket is végrehajt. Az Információs Hivatal nem azonosul azokkal a vitákkal, amelyek az egyes szakágak között sorrendet akarnak felállítani, távol tartotta magát a nemzetközi hírszerző közösségben a HUMINT „halálával” kapcsolatos vitáktól is. A szolgálat akkor működik hatékonyan, ha a szakágak kiegészítik egymást, és a cél elérése érdekében erőfeszítéseik összeadódnak.

Hírszerzés és nyilvánosság

A társadalmi fejlődés végével kapcsolatos illuzórikus eszmék is forrásai lehetnek annak a felfogásnak, hogy a nemzeti érdekek visszaszorulóban vannak. A nemzetközi politikai életben elfogadott tény, hogy az államok tartósan visszatartanak, védenek egymás elől olyan ismereteket, amelyek számukra előnyt biztosítanak. Még az olyan különleges együttműködésekben is, mint az amerikai szolgálatok által vezetett angol-szász SIGINT-rendszerek, maradnak titkok, „mert az ember a barátainak sem mond el mindent”.⁴⁰ Ez a meghatározó ok, amiért a hírszerzés hagyományos, a személyes kapcsolatokon, titokhordozó személyek megközelítésén és tőlük védett ismeretek szerzésén alapuló tevékenysége nem veszített a jelentőségéből.⁴¹

A hírszerzés titkosságához sok országban, így hazánkban is hamis képzetek társulnak. A szolgálatoknak nem a léte, az általuk végzett munka jellege, hanem a közgondolkodásban is ismert eszközrendszer konkrét alkalmazásának a módja, ideje a titkos. A hírszerző szolgálatok is szembesülnek a világban rohamosan bővülő ismeretmeggel, mint szinte minden polgár, de annak csak azt a részét vizsgálják titkosszolgálati eszközökkel, amelyet így lehet kinyerni. A legnagyobb kihívás pontosan

³⁶ www.mkih.hu (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

³⁷ www.mkih.hu (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

³⁸ 1995. évi CXXV. törvény 53. §.

³⁹ DOBÁK 2019, 8.

⁴⁰ JENSEN–MCELREATH–GRAVES 2017, 200.

⁴¹ KALINOWSKI 2018.

az, hogy a hatalmas ismeretmennyiségből a döntéshozatal számára a sajátos eszközökkel megszerzett és saját elemzési módszerrel értékelt ismeretet továbbítsák.

A hírszerzéssel szembeni fenntartások másik rétege a célokkal kapcsolatos ismerethiányból, a kelet-európai társadalmakban kialakult közgondolkodásból fakad. Az évszázados múltra visszatekintő hírszerző szolgálattal rendelkező demokratikus társadalmakban az elfogadottsága, a tekintélye a szolgálat eredményeire, létének a társadalmi fejlődésben játszott pozitív szerepéből eredő kedvező percepciójára épül. Régióinkban, így hazánkban sem alakultak ki annak a feltételei, hogy a hírszerzés „kinyíljon”, és a társadalmi közbeszéd számára objektív képet nyújthasson önmagáról. Nincs jogszabály, amely a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz, így a hírszerzéshez való tartozás tényét védi, annak leleplezését szankcionálná. A szolgálat a munka színvonalának megőrzése, az állomány biztonsága érdekében viselt felelőssége miatt is bezárkózik, hírszerzés létét, munkáját még körülveszi egy olyan titokzatosság, amely már nem minden elemében igazodik a mai magyar társadalmi környezethez.

A jól működő hírszerző szolgálat szakmai fegyelemmel végzi a munkáját, ami biztosítja, hogy a kormányzati igények ne jussanak illetéktelen személyek tudomására. Az, hogy a hírszerző szolgálat információval lát el arra jogosult személyeket, hogy vezetői, munkatársai megjelenjenek más kormányzati intézményekben, a tudományos életben, a felsőoktatásban, nem jelenti a szolgálat „megnyílását”. A kormányzati és társadalmi kapcsolattartás egy saját céljait követő hírszerzés természetes tulajdonsága, de ezen keresztül maga a munkafolyamat nem válik nyilvánossá. A hírszerzés állományának, munkájának, az általa megszerzett ismereteknek a védelme csak egy átfogó, fegyelmezett kormányzati és társadalmi partnerségen keresztül biztosítható.

Mikor jó a hírszerző szolgálat?

A korábban meghatározóan az államok szembenállása során alkalmazott munka részben áttevődött gazdasági, technológiai területre, a CIA a 9/11 terrortámadás sorozat után tevékenységének közel felét már erre az irányra szentelte.⁴² A fenyegetettség szintjének emelkedése alkalmas volt arra, hogy az állam hírszerzési funkciója elfogadottabbá váljon a társadalom számára, hiszen a terrorizmus a társadalom, a gazdaság normális működését veszélyezteti. Ez a célpont-áthelyeződés területeket „szabadított fel”, az önmagukat hírszerzőként azonosító adatgyűjtő, elemző cégek egyre elfogadottabbá válnak. A hírszerzés szó kiszélesedett, „brand” lett.

Rengeteg internetes folyóirat készít fogyasztói igényhez igazított „hírválogatást”, és azt a hírszerző szolgálatokhoz hasonló elemzéssel teszik használhatóvá, de volt példa arra, hogy ez nemzetközi botrány forrásává vált.⁴³ Rohamosan bővül az „üzleti hírszerző” vállalkozások száma, amelyek gazdasági, vállalati, technológiai, iparági, piaci hírfolyamot folytatnak, szintén alkalmazva hírszerzési analitikához hasonlító, szintetizáló módszereket. Egyre több vállalat alakítja ki vagy erősíti meg a piaci helyzetének javítását támogató, saját adatgyűjtő „hírszerző” részlegeit. Amerikai felmérések

⁴² O’HERN 2016.

⁴³ WYLIE 2019.

szerint a Fortune 500-as listán szereplő cégek 90%-a él ezzel a lehetőséggel.⁴⁴ Ezek jelentős részét a hírszerző szolgálatok nézőpontjából üzleti adatbányászásnak, elemzésnek tekinthetjük.

A cégek piaci helyzetük javítása érdekében a hírszerzési módszereknek megfelelő titkos adatgyűjtést is folytatnak, és állami/nemzetközi döntéseket is befolyásolnak. A versenypiaci pozícióépítés lehet védekező, de támadó jellegű is. A passzív biztonsági intézkedések önmagukban nem jelentettek elég támaszt, ez indokolta egy új szemléletmód kialakítását.⁴⁵ Az angliai BSE-kór kitörése után készült elemzés szerint a brit állategészségügyi helyzetről több konkurens cég végzett mélyreható adatgyűjtést, majd adataival az EU-ban hozott döntéseket befolyásolta, később a piacról eltűnő brit termékeket helyettesítő termékekkel jelent meg a piacon. Ez az EU-döntéshozatal üzleti célú befolyásolására tett kísérlet volt.⁴⁶

Az Információs Hivatal számára a magukat hírszerzéssel rokonító intézmények, cégek számának növekedése részben versenyt jelent. A nem szabályozott titkos-szolgálati keretben működő szolgáltatások nem mutatják fel egy hírszerző szolgálat jellegzetességeit, még ha több eszközt, módszert másolnak is. Egy civil „hírszerző” céghez a fogyasztó az utcáról jelentkezik, a cég munkatársait nem nemzetbiztonsági ellenőrzés után választják ki, a munkatársak tevékenysége nyílt, és vélhetően eléggé körülbástyázott, hogy az adatvédelmi szabályok, üzleti titok megsértése jellegű bűncselekmények elkövetéséhez ne vezessen. Ez a „hírszerzés” piaci alapon működik, és saját marketingje van. Ezzel szemben a bűnügyi, pénzügyi, terrorizmusellenes küzdelemben alkalmazott titkos információszerzést törvény szabályozza, működésük rokonítható a nemzetbiztonsági szervek által végzett hírszerző tevékenységgel.

A hírszerző szolgálatok, így a magyar polgári hírszerzés céljai is négy csoportba sorolhatók. Az első: nagy horderejű, stratégiai értékű kérdésekben olyan támogatást tudjon adni a kormánynak, hogy a magyar (kül- és biztonság-) politikai döntéshozatal folyamatosága fennmaradjon. A második, hogy az aktuális kormányzati tájékoztató rendszert folyamatosan működtesse, fennakadások nélkül támogassa a politikai döntéshozatalt. A harmadik, hogy a politikai döntéshozatal szempontjából kiemelkedő jelentőségű területeken adekvát szakmai tudásszintet alakítson ki, és azt fenntartsa. A negyedik, hogy megőrizze saját munkája, a kormányzati tájékoztatás titkosságát.⁴⁷

A magyar polgári hírszerzés életében voltak időszakok, amikor a magyar külpolitikai érdekérvényesítés támogatásának eredményessége hullámlott. A délszláv háború, néhány szomszédos ország, Románia, Szerbia, Ukrajna, társadalmi viszonyai-ban megjelent válságjelenségek által kiváltott regionális instabilitás utáni viszonylagos stabilitás rendre új hangsúlyokat helyezett a politikai eszközrendszer egyes elemei, közöttük a hírszerzési eszközök alkalmazására is. A statikus, a történelmi tényezőkre fordított figyelmet háttérbe szorító politikai gondolkodás, a stabilitás tartósságába vetett hit és emiatt a hírszerzésre fordított figyelem hullámlása káros nemcsak a hírszerzés „lelassulása”, hanem a politikai érdekérvényesítés teljes eszköztárának magas szinten tartása, az állandó készenlét biztosítása szempontjából is.

⁴⁴ MÁTRAI 2018, 168.

⁴⁵ DOBOKAY 2000.

⁴⁶ Saját adatgyűjtés.

⁴⁷ Álláspontunk szerint a szervezetszerű működés biztosítása nem különül el a többi funkciótól.

Mit hoz a jövő?

A hírszerzés minőségét illető kételyek egyik oka az internet hatalmába vetett hit. Elfogadott nemzetközi informatikai becslés szerint az átlagos internethasználó „kereskedelmi” keresőkkel az internet adatmennyiségének alig 1-3%-hoz fér hozzá.⁴⁸ A nem mindenki számára egyformán látható térben rejlik az a közeg, amelyben a hírszerző szolgálatok a számukra fontos adatok után kutathatnak. Az internet az utóbbi 6-8 évben nemcsak az információszerezés, a nyilvánosság, hanem a sérülékenység felülete is lett, itt zajlik egy új modorú harc, ami módosítja a hírszerzés jellegét is.⁴⁹ A szolgálat akkor működik jól, ha a környezetében megjelenő új jelenségeket képes gyorsan elemezni, és saját viszonyát azokhoz kialakítani. Az eredményesség másik záloga a döntéshozatallal való együtt gondolkodás, a várhatóan döntési helyzetet generáló helyzetek folyamatos előrejelzése.

Az utóbbi évek változásai a hírszerzés alaptermészetét érintik: egyre nehezebb korrekt kérdéseket feltenni. A nemzetközi irodalomban egyre több elemzés jelenik meg arról, hogy a következő 5-10 évben megjelenő új szakmákat, politikai döntéshozatali kényszereket, nagyhatalmi átrendeződési folyamatokat nem tudjuk előre felbecsülni. A hozzáférhető ismeretek köre bővül, de a verseny, az érdekek ütköztetése, a lépéselőny megszerzésére és megőrzésére való törekvés is erősödik. A döntéshozatalhoz szükséges ismeretek egy köre továbbra is rejtve marad, az azok megszerzésére irányuló harc is élesedik. Az általános ismeretbővítés miatt sok új ismeret minden döntéshozó számára hozzáférhetővé válik, így az ismeret birtoklása nem juttat előnyhöz. A modern információipar egyre irányítottabb, behatol az emberek magánéletébe. Nem azok az ismeretek válnak jobban hozzáférhetővé, amelyekre a döntéshozatalnak szüksége van, azt egyre több tényező befolyásolja.⁵⁰

A politikai, gazdasági, biztonsági, stratégiai döntéshozatalhoz szükséges ismeretek érdekek szerinti manipulálása már közismert tény. Új haderőnem született, amely már a kibertérben harcol. Politikusi nyilatkozat, természeti csapás, terrorcselekmény már percek alatt képes befolyásolni a politikai tárgyalások hangulatát, a pénzpiacokat, tőzsdéket. Nemcsak meg kell szerezni azt, ami titkos, egyre többször kell ellenőrizni, hogy valós-e. A befolyásolás a hírszerző szervezetek tradicionális tevékenysége, de a 21. században a félretájékoztató intézményrendszere és technológiája sosem látott ütemű bővülésével kell szembesülnünk.⁵¹

A már ismert szereplők nem fognak lemondani arról, hogy kövessék a fejlett demokratikus országok társadalmi rendszerei elleni támadást, a döntéshozatal befolyásolását. A veszély nemcsak hagyományos formában, hanem az egyes fenyegetési módokat ötöző, hibrid, és az elhárításukhoz szükséges ráfordítások szempontjából aszimmetrikus formában jelennek meg. A kibertér a nemzetközi együttműködésbe, a kormányzásba vetett közbizalom aláásásának színtere lett. Az új információs technológiák, a mesterséges intelligencia, a nano- és biotechnológiák új versenyhelyzetet

⁴⁸ Több forrás eltérő adatai alapján

⁴⁹ JENSEN–MCÉLREATH–GRAVES 2017, 364.

⁵⁰ A döntéshozatalra gyakorolt szelektált információs hatásról Leslau leírja, hogy az izraeli hírszerzés 1967-ben befolyásolta a kormányzati döntéseket.

⁵¹ Az adekvát hírszerzési kezeléssel kapcsolatban: GOLSON–FERRARO 2018.

teremtenek nemcsak azokat fejlesztő, birtokló országok, vállalatok, hanem az azoktól megfosztottak körében is. A növekvő illegális migráció, az urbanizáció, a nyersanyagokhoz való hozzájutás új globális, regionális és helyi választóvonalakat alakítanak ki.⁵² A klímaváltozás hat az emberi környezetre, a kialakuló új ipari, mezőgazdasági termelési módok új befektetési lehetőségeket, tehát a verseny új színterét teremtik meg.

A hírszerzés felelőssége a jövőben sem az igazság megállapítása lesz, a tények és a hamis állítások elkülönítése, a magyar politikai döntéshozatal valós idejű támogatása azonban igen. Ebben a környezetben a hírszerzés hagyományos cselekvési formái, a mozaikszerű építkezés, a legapróbb részletekig menő műveleti és értékelő-elemző analitika jelentősége erősödik. A tényeket deformáló számítástechnikai, informatikai lehetőségek robbanásszerű bővülése súlyos kérdést vet fel: a tényfeltáráshoz szükséges hírszerzési eszközök lépést tartanak-e a folyamattal?

Az Információs Hivatalban 2018 őszétől a szolgálat létrehozása óta egyedülálló intézkedéssorozatra került sor. Ennek központi eleme az új modern polgári hírszerzés koncepciójának megalkotása volt. A kormány által jóváhagyott, zárt kezelésszerű dokumentumban a szolgálat megjelölte azokat a Magyarország környezetében jelentkező tényezőket, amelyek a szolgálat átfogó adaptációját teszik szükségessé. Az adaptáció elemei a szakmai innováció, a kormányzati szervekkel való együttműködés javítása, a szélesebb nyilvánosság előtti ismertség, a tekintély javítása. Ilyen horderejű dokumentum utoljára 1989-ben, az IH elődszervezetében a demokratikus körülményekhez való átalakulás megfogalmazásakor készült.

Az 1989–90-ben a hírszerzés tevékenységéről folytatott viták olyan következtetésekhez vezettek, amelyek ma is érvényesek. A polgári hírszerzés lényege változatlan, az nem függ a nemzetközi körülmények átalakulásától. A célpontok, egyes prioritások változnak, de a hírszerzés küldetése változatlan. A döntéshozatal a hírszerzéstől a más nemzeti érdekek védelmében rejtve tartani kívánt, a más kormányzati funkcióval nem látható ismerettömegből kinyert, indokolt esetben szintetizált hírszerző jelentést vár.

A magyar nemzeti érdekek érvényesítése, a politikai, külgazdasági, biztonságpolitikai célok támogatásának eszköztárában a polgári hírszerzési képesség tartósan egyedülálló eszköz marad. Az Információs Hivatal érdekelt abban, hogy a magyar nemzetbiztonsági közösségben javuljon a minden résztvevő szakmai eredményeit erősítő, és a nemzeti érdekek érvényesítése érdekében az egyes teljesítmények hatásait felerősítő koordináció.

Felhasznált irodalom

BÉRES János (2014a): A hírszerzés feladatrendszere. In DOBÁK Imre szerk.: *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Budapest, NKE NBI. 117–127. Elérhető: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8567/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

⁵² BÉRES 2014b, 351.

- BÉRES János (2014b): Határon átnyúló fenyegetések nemzetbiztonsági aspektusai. In DOBÁK Imre szerk.: *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Budapest, NKE NBI. 351–363. Elérhető: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8567/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- BREAKSPEARS, Alan (2012): A New Definition of Intelligence. *Intelligence and National Security*, Vol. 28, No. 5. 678–693. DOI: <https://doi.org/10.1080/02684527.2012.699285>
- BURNS, William (2019): The Demolition of U.S. Diplomacy. *Foreign Affairs*. Elérhető: www.foreignaffairs.com/articles/2019-10-14/demolition-us-diplomacy (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- DEZSŐ Lajos – HAJAS Gábor (2000): A NATO-országok nemzetbiztonsági struktúrái. In VÁRHALMI Miklós: *A nemzetbiztonsági szolgálatokról másként és mindenkinek*. Budapest, Novissima Kiadó. 298–325.
- DOBÁK Imre (2019): OSINT – Gondolatok a kérdéskörhöz. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7. évf. 2. sz. 83–93. DOI: <https://doi.org/10.32561/nsz.2019.2.7>
- DOBOKAY Gábor (2000): Gazdasági hírszerzés, ipari kémkedés. *Belügyi Szemle*, 48. évf. 6. sz. 89–96.
- DURIEUX, Yves (2008): UN Department of Peacekeeping Operations – Office of Military Affairs. In SPRACHER, William ed.: *Perspectives on Multinational Intelligence Cooperation for Peace Operations*. Washington, D.C., National Defence Intelligence College. 255–280.
- GOLSON, Preston – FERRARO, Matthew F. (2018): To Resist Disinformation, Learn to Think Like an Intelligence Analyst. *CIA Studies in Intelligence*, Vol. 62, No. 1. 31–32. Elérhető: www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol-62-no-1/pdfs/think-like-an-intelligence-analyst.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- HADAS László (2003): *A globalizáció árnyoldalai és a hírszerzés*. Budapest, MTA VKI.
- HULNICK, Arthur S. (2006): What’s wrong with the Intelligence Cycle. *Intelligence and National Security*, Vol. 21, No. 6. 959–979. DOI: <https://doi.org/10.1080/02684520601046291>
- IZSA Jenő (2009): A hírszerzés céljairól és rendszeréről. *Hadtudomány*, 19. évf. 1-2. sz. 72–83.
- JENSEN, Carl J. – MCLEARTH, David H. – GRAVES, Melissa (2017): *Bevezetés a hírszerzésbe*. Budapest, Antall József Tudásközpont.
- KURTÁN Sándor (2009): Titkosszolgálatok Magyarországon 1988–2008. In SÁNDOR Péter – STUMPF Anna – VASS László szerk.: *Magyarország politikai évtuszdakönyve: A magyar demokrácia kormányzati rendszere (1988–2008)*. DKMKK Alapítvány. Elérhető: www.politikaievkonyv.hu/online/mp20/ (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- LESLAU, Ohad (2010): The Effect of Intelligence on the Decisionmaking Process. *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, Vol. 23, No. 3. 426–448. DOI: <https://doi.org/10.1080/08850601003772687>

- LOWENTHAL, Mark (2017): *Hírszerzés – A titoktól a politikai döntésekig*. Budapest, Antall József Tudásközpont.
- MÁTRAI SÓLYOM László (2018): Üzleti hírszerzés, gazdasági (ipari) kémkedés (I. rész). *Terror és Elhárítás*, 7. évf. 1. sz. 164–199.
- DUJMOVIC, Nicholas, (2007): *Enemies of Intelligence: Knowledge and Power in American National Security, Review of Richard Betts*. New York: Columbia, University Press. DOI: <https://doi.org/10.1037/e741202011-004>
- O’HERN, Steven (2016): The Great War of Our Time: The CIA’s Fight Against Terrorism from Al Qa’ida to ISIS. By Michael Morell with Bill Harolow, New York, NY: Hachette Book Group, 2015. *Journal of Strategic Security*, Vol. 9, No. 1. 138–141. DOI: <https://doi.org/10.5038/1944-0472.9.1.1517>
- REGÉNYI Kund (2019): Kitekintés – egyes nemzetbiztonsági rendszerek napjainkban. In BODA József – REGÉNYI Kund: *A hírszerzés története az ókortól napjainkig*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 179.
- SANO, John (2015): The Changing Shape of HUMINT. *Intelligencer Journal*, Vol. 21, No. 3. 77–80. Elérhető: www.afio.com/publications/SANO%20John%20on%20The%20Changing%20Shape%20of%20HUMINT%20Pages%20from%20INTEL_FALLWINTER2015_Vol21_No3_FINAL.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- WARNER, Michael (2007): *Wanted: A Definition of „Intelligence” Understanding Our Craft*. Center for the Study of Intelligence. Studies Archives Indexes. Elérhető: www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol46no3/article02.html (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- WILDER, Dennis C. (2011): Improving Policymaker Understanding of Intelligence, An Educated Consumer Is Our Best Customer. *Studies in Intelligence*, Vol. 55, No. 2. 23–31. Elérhető: <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol.-55-no.-2/pdfs-vol.-55-no.-2/Wilder-TheEducatedConsumer-7June2011.pdf> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

Internetes források

- HARRIS, Joe (2014): Intelligence and Policy Making for the 21st Century: A Case-study of the Benghazi Attacks and the Relationship Between Policy Makers and the Intelligence Community. *Small Wars Journal*. Elérhető: <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/intelligence-and-policy-making-for-the-21st-century> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- KALINOWSKI, Caesar (2018): HUMINT Isn’t Dead, It Just Smells That Way. *Task and Purpose*. Elérhető: <https://taskandpurpose.com/humint> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- MURPHY, Christopher J. (2015): Why would the U.S. spy on its allies? Because everyone does. *The Conversation*. Elérhető: <http://theconversation.com/why-would-the-us-spy-on-its-allies-because-everyone-does-43807> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- WYLIE, Christopher (2019): *How I Helped Hack Democracy*. Elérhető: <http://nymag.com/intelligencer/2019/10/book-excerpt-mindf-ck-by-christopher-wylie.html> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

www.mkih.hu (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

www.lexico.com/en/definition/intelligence (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

www.wortbedeutung.info/Nachrichtendienst (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

www.businessinsider.com/george-w-bush-has-the-most-edited-wikipedia-page-of-all-time-2015-8 (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

Jogforrások

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

US National Intelligence Strategy (2019). Strategic Environment